

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ נבצרים תשפ"א
מספר השאלון: 009182

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעהיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
- | | | |
|--|------------|-------------|
| פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) | — (20x1) | — 20 נקודות |
| פרק שני — יצירות מאת עגנון, | — (30x1) | — 30 נקודות |
| פרק שלישי — קריאה מונחית | — (20x1) | — 20 נקודות |
| פרק רביעי — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, | | |
| השירה העברית במאה ה־20) | — (15x2) | — 30 נקודות |
| סך הכול — | 100 נקודות | |
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו.
- (2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים על הלל הזקן שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָמְרוּ עָלָיו עַל הַלֵּל הַזֶּקֶן, שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָיָה עוֹשֶׂה וּמַשְׁתַּכֵּר בְּטָרְפָעִיק.
חָצִיו הָיָה נוֹתֵן לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְחָצִיו לְפָרְנֶסְתּוֹ וּלְפָרְנֶסֶת אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ.
פַּעַם אַחַת לֹא מָצָא לְהַשְׁתַּכֵּר וְלֹא הִנִּיחוּ שׁוֹמְרֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְהַכְנִס;
עָלָה וְנִתְּלָה וַיֵּשֶׁב עַל פִּי אֲרֻבָּה, כְּדִי שִׁישְׁמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים מִפִּי שְׂמֻעָה וְאַבְטָלִיוֹן.
אָמְרוּ: אוֹתוֹ הַיּוֹם עָרַב שַׁבַּת הָיָה, וְתִקּוּפַת טִבֵּת הָיְתָה, וַיֵּרֶד עָלָיו שֶׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם.
כְּשֶׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר אָמַר לוֹ שְׂמֻעָה לְאַבְטָלִיוֹן:
אַבְטָלִיוֹן אַחִי, בְּכָל יוֹם הַבַּיִת מֵאִיר וְהַיּוֹם אֶפֶל, שָׁמָּה יוֹם מַעֲנֵן הוּא?
הִצִּיצוּ עֵינֵיהֶן וַרְאוּ דְמוּת אָדָם בְּאֲרֻבָּה.
עָלוּ וּמָצְאוּ עָלָיו רוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת שֶׁלֶג.
פָּרְקוּהוּ וְהִרְחִיצוּהוּ וְסָכוּהוּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה.
אָמְרוּ: רָאוּי זֶה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת.

מעשה החכמים "הלל על גג בית המדרש" מתאר מתח בין בית המדרש לעולם שמחוצה לו. מהו מתח זה וכיצד הוא מעוצב?

סיפור קצר

2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

קרא את הפיסקה הפותחת את הסיפור וענה על השאלה שלאחריו:

" העיירה היתה קטנה, עלובה גם מכפר. התגוררו בה כמעט אך ורק ישישים. הללו נפטרו ועברו מן העולם לעיתים רחוקות עד להכעיס. בבית- החולים ובמצודת בית- האסורים נזקקו למספר מועט בלבד של ארונות קבורה. הקיצור, מצב העסקים היה בכל רע. אילו התקין יעקוב איואנוב ארונות מתים בעיר מחוז, היה, ללא ספק, רוכש לו זה מכבר בית משלו, והבריות היו פונים אליו ב- "יעקב מאטוויביץ'". כאן, בעיירה, כינו אותו פשוט "יעקוב", וגרוע מזה- משום מה זכה כאן לכינוי-רחוב: ברונזה. הוא חי חיי דלות, כמוהו כאיכר פשוט, בביקתה ישנה ולא גדולה, שכל- כולה חדר אחד. ובחדר ההוא- מארפה, תנור, מיטה לשניים, ארונות מתים, שולחן עבודה וכל מטלטלי משק הבית".

תאר על פי הפתיחה את מאפייני דמותו של יעקוב. האם מאפיינים אלה נשמרים לאורך הסיפור או משתנים במהלכו? הדגם והסבר את דבריך.

פרק שני — יצירות מאת עגנון (30 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 3-6.

יצירות מאת עגנון

3. תהילה:

הנובלה "תהילה" מתארת דמות יוצאת דופן.

א. הסבר במה שונה דמות זו מהדמויות הסובבות אותה (יש להתייחס לשתי דמויות מהעבר או ההווה). (20 נקודות)

ב. עם איזו תכונה/מעשה של תהילה אתה מזדהה וממה בדמותה אתה מסתייג, נמק את ההזדהות ואת ההסתייגות. (10 נקודות)

4. והיה העקוב למישור:

בפרק הראשון של הנובלה מסופרים שני סיפורים חסידיים. בחר באחד מהם, תאר אותו והסבר במה הוא תורם לעיצוב עלילת הסיפור.

5. סיפור פשוט:

לשמות שהעניק עגנון ליצירותיו ולשמות הגיבורים ביצירותיו יש משמעות.

א. לדעתך, האם הסיפור הוא אכן "סיפור פשוט"? הסבר והדגם את דבריך (15 נקודות)

ב. הסבר את המשמעות של השמות של שתיים מתוך הדמויות: הירשל, בלומה, צירל, חיים נאכט כיצד משמעות זו משתקפת בעלילה? (15 נקודות)

6. תהילה / והיה עקוב למישור / סיפור פשוט:

יצירות ספרות רבות ויצירות עגנון בכללן, מעלות שאלות על חיי האדם בכלל (כגון: שאלות של זהות, שאלות של ערכים ושל מוסר). הסבר והדגם קביעה זו. בסס את דבריך על עלילת הנובלה / רומן שלמדת. בתשובתך התייחס גם לדמויות וליחסים ביניהן.

פרק שלישי — קריאה מונחית (20 נקודות)

(מישהו לרוץ אתו / דוד גרוסמן אנ בואי הרוח / חיים סבתו אנ אל תגע בזמיר / נל הרפר לי) (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-8.

7. א. פגישות ופרידות מניעות את העלילה של יצירות ספרות רבות. תאר פגישה אחת ופרידה אחת בספר הקריאה שלמדת. הסבר כיצד הן משפיעות על עלילת הספור, ומה הדמות המרכזית לומדת על עצמה בעקבות הפגישה או הפרידה. (15 נקודות)
- ב. לו אתה היית הדמות המרכזית האם היית מנהל באופן שונה את הפרידה או את הפגישה? מה היית מוסיף או משנה? (5 נקודות)

8. . כיצד בא לידי ביטוי היחס לאחר בספר הקריאה שלמדת? האם הרומן מציע אפשרות להתנהגות חברתית אחרת? הסבר והדגם.

פרק רביעי — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה-20)

(30 נקודות)

שים לב: בפרק זה (שאלות 9-16) עליך לענות על שתי שאלות:
 על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 9-11) ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה-20 (שאלות 12-16).
 (לכל שאלה — 15 נקודות; סך הכול — 30 נקודות)

פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק

ענה על אחת מן השאלות 9-11

שירת ימי הביניים

9. קרא את השיר שלפניך וענה על השאלה שאחריו:

הבא מבול / ר' יהודה הלוי

הבא מבול וְשֵׁם תִּבְל חֲרָבָה? / וְאֵין לְרֵאוֹת פָּנֵי אֶרֶץ חֲרָבָה,
 וְאֵין אָדָם וְאֵין חַיָּה וְאֵין עוֹף- / הַסֶּף הַכֹּל וְשָׁכְבוּ מַעֲצָבָה?
 וּבְרֵאוֹת הַר וְשׁוֹחָה לִי מְנוּחָה, / וְאֶרֶץ הָעֲרָבָה לִי עֲרָבָה.
 וְאֶשְׁגִּיחַ לְכָל עֶבֶר- וְאֵין כָּל, / אֲבָל מִים וְשָׁמִים וְתֵבָה,
 וְלוֹיְטָן בְּהִרְתִּיחוֹ מְצוּלָה, / וְאֶחָשֵׁב כִּי תֵהוֹם יֶחֱשֵׁב לְשִׁיבָה.
 וְלֵב הָיִם יִכְחַשׁ בְּאַנְיָה, / כִּי אֵלֹהֵי הָיִם יִגְנֹבָה!
 וְיָם יִזְעַף - וְנִפְשֵׁי תַעֲלֹז, / כִּי אֵלֵי מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיָהּ קָרְבָה.

כיצד באה לידי ביטוי הסכנה בשיר זה? בתשובתך ציין והסבר שני אמצעי עיצוב שבאמצעותם מביע הדובר בשיר את הסכנה. מהו יחסו של הדובר בשיר אל הסכנה שתיארת?

10 . קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו :

שְׁחִי לָאֵל / שלמה אבן-גבירול

שְׁחִי לָאֵל, יְחִידָה הַחֲכָמָה, / וְרוֹצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֵימָה,
 לְעוֹלָמָךְ פָּנִי לִילָךְ וַיּוֹמַךְ, / וְלָמָּה תִרְדָּפִי הַבֵּל וְלָמָּה?
 מְשׁוּלָה אַתְּ בְּחִיּוֹתֶךָ לָאֵל חִי, / אֲשֶׁר נִעְלַם כְּמוֹ אֶתְּ נִעְלָמָה.
 הֲלֹא אִם יוֹצֵרְךָ טָהוֹר וְנָקִי – / דְּעִי כִּי כֵן טָהוֹרָה אַתְּ וְתִמָּה.
 חֲסִין יִשְׂאָ שְׁחָקִים עַל זָרְעוֹ – / כְּמוֹ תִשְׂאִי גּוֹיָה נֶאֱלָמָה.
 זְמִירוֹת קִדְמִי, נִפְשִׁי, לְצוּרְךָ / אֲשֶׁר לֹא שָׁם דְּמוּתֶךָ בְּאֶדְמָה.
 קִרְבִּי, בְּרָכוּ תְּמִיד לְצוּרְכֶם / אֲשֶׁר לְשִׁמּוֹ תִּהְלַל כָּל נִשְׁמָה!

הדובר בשיר קורא לנשמתו לעשות שינוי בחייה. מה הוא מציע לנשמתו? הסבר שתי דרכי עיצוב שבאמצעותן הוא מנסה לשכנע אותה לעשות את השינוי.

שירת ביאליק

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו:

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

בית 1 הכניסיני תחת כנפך,

והי לי אם ואחות,

ויהי חיקך מקלט ראשי,

קרתפלותי הנדחות.

בית 2 ובצעת רחמים, בירחשמשות,

שחי ואגל לך סוד יסורי:

אומרים, יש בעולם נעורים —

היכן נעורי?

בית 3 ועוד רז אחד לך אתנודה:

נפשי נשרפה בלהבה;

אומרים, אהבה יש בעולם —

מהזאת אהבה?

בית 4 הכוכבים רמו אותי,

היה חלום — אך גם הוא עבר;

עתה אין לי כלום בעולם —

אין לי דבר.

בית 5 הכניסיני תחת כנפך,

והי לי אם ואחות,

ויהי חיקך מקלט ראשי,

קרתפלותי הנדחות.

הדגם והסבר כיצד שניים מציורי הלשון בשיר, מעצבים את מצבו הנפשי של הדובר.

השירה העברית במאה ה 20

ענה על אחת מן השאלות 12-16

אדם מול בוראו

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יושבי ביתך / איתמר יעוז-קסט

בית 1 בתוך ביתך

רציתי לשבת,

אך ביתך יושב בתוכי,

בית 2 ואולם

אני רק כעת הגעתי

לעת כי סוגרים כבר את השער

כמעשה לזרים בימיקדם

כתם קרבו המנחה,

בית 3 וכעת

אינני יודע

מה עלי לבקש?

בית 4 אם כן,

מה לי אבקש

בשעת בירערבים זו

לבד ממחשבות על-אודותיך,

בית 5 בעוד צלך

קרוך על נדמיני

ומטלטל בתוכי בית: בלי קירות, בלי חלונות ודלת.

א. הסבר את הבית השני בשיר ואת הקשר שלו לרעיון המרכזי בשיר (8 נקודות)

ב. האם לדעתך יש דמיון או ניגוד בין תחושותיו של הדובר בשיר "יושבי ביתך" לבין תחושותיה של הדוברת בשיר "נסוגה אל חצרות קדשך"? נמק את דבריך. (7 נקודות)

שירים בצל השואה

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו:

היער השחר או לאן נעלמו הילדים / אסתר אטינגר

היער השחר הוא ירק
עציו זקופים, ישרים כסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפשר לשמע אותם מרננים.

היער השחר הוא ירק מבחוץ
ושחר מבפנים.
מרבב קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, גמדים, מכשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחר מסתיר
יותר ממה שהוא מגלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולטובים
והיא תהלתו —
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם חיתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוחז לב מפרפר, מקשיב
אל היורים.

א. הסבר את ארבע השורות האחרונות בשיר ומה הקשר שלהן אל השיר כולו? (8 נקודות)

ב. השווה בין היחס לשואה בשיר "שתיקות" לבין השיר "היער השחר". (7 נקודות)

זוגיות

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו :

כְּאֶשֶׁר הָיִיתָ פֶּה / זלדה

כְּאֶשֶׁר הָיִיתָ פֶּה

וּמִבְטָד הַחוּם מִגֵּן עָלִי

וּמִחֻשְׁבוֹתֵינוּ נוֹגְעוֹת

פָּתַעַ

כָּנָף אֶל כָּנָף.

כְּאֶשֶׁר הָיִיתָ עֵמָדִי

בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים

הָיוּ הַקִּירוֹת בְּנִיבֵית קְשִׁישִׁים

שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיּוֹת עֲתִיקוֹת

בְּעָרֵב

כְּאֶשֶׁר שְׁתִּינוּ תֵּה.

עֲקֹשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מַחֲסֶה

הֵם הַסְתַּגְרוּ בְּשִׁתְּיָקָתָם

וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי

עֲקֹשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמִלֵּט

יְסוּד זָר

חֹמֶר לֹא עוֹנֶה כְּמִוֶּת.

א. כיצד מעצבים הניגודים את הרעיון המרכזי בשיר? הדגם והסבר (9 נקודות)

ב. תאר ניגוד בשיר "פגישה חצי פגישה" והסבר כיצד ניגוד זה מעצב את הרעיון המרכזי בשיר? (6 נקודות)

אדם וזהותו

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

רק על עצמי לספר ידעתי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי

צר עולמי כעולם נמלה,

גם משאי עמסתי כמוה

רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרךך אף צמרת–

דרך מכאוב ודרך עמל,

יד ענקים זדונה ובוטחת,

יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הלזי והדמיע

פחד טמיר מיד ענקים.

למה קראתם לי, חופי הפלא?

למה כזבתם, אורות רחוקים?

א. בשיר "רק על עצמי" יש מספר חזרות ואנאפורות. הדגם והסבר אחת מן החזרות או האנאפורות, ואת

תרומתה למשמעות השיר. (8 נקודות)

ב. גם בשיר אורן יש אנאפורות. מה הן ומה משמעותן? (7 נקודות)

-המשך בעמוד הבא-

במשפחה

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו :

וְדוֹי הַגָּדוֹל / אִמְנוֹן שְׁמוּשׁ

אָמִי	לֹא
הִיְתָה בָּאָה אֵלַי	בָּאָה
בְּכָל קִיץ	וּבַחֲרֹף
עֵינֶיהָ יִגְעוֹת מִקְרִיאָהּ	נִפְטָרָה
עֲבָרָה עָמוּס לַעֲלִיפָה	מִן הָעוֹלָם
מִסְפָּרַת הִיְתָה	וּמִן הַצָּרוֹת
וּמִסְפָּרַת	הַצָּרוֹת בְּצֹרֹר הַחַיִּים
עַל מָה סָפְרָה וְעַל מָה לֹא	חֶלֶף אָבִיב
סָפְרָה	כָּלָה קִיץ
קוֹלָה מִתְנַגֵּן	וּבִסְתּוֹ
כָּעוֹד	הַתְּחִילָה יָדִי
וְכַפּוֹת-יָדֶיהָ מִבְּאֲרוֹת	מַעֲלָה עַל הַכֶּתֶב –
צְמִידָהּ מִצְטֹלְטָלִים	סְפוּרִים
זָהָב-אֶל-זָהָב	קִרְאָתִי
כְּאוֹתָן אֲמָרוֹת-כֶּנֶף	וּמִצְאָתִי
שְׂבִיפִיהָ	אֶת עוֹלָמָהּ
שְׁאִין לָזֶמֶן שְׁלִיטָה בּוֹ –	שֶׁל אִמָּא
וְאֲנִי	תְּרַבּוֹת-חַיִּים
כָּלִי	שְׁהִלְכָה
אֲזוֹן סְתוּמָה	לְעוֹלָמָהּ
שְׁקוּעַ בְּלִחְוִצִּיא	אֶפְשָׁר
אֶת הַקְּבוּץ מִן	אֲזוּנֵי הִיְתָה סְתוּמָה
הַבֶּץ	וְלִבִּי עַר
לְהִזִּיז דְּבָרִים קְדִימָה	וְאוֹלִי
וְלִמִּי	חִלְחִלוֹ הַדְּבָרִים
(נו – בְּאֵמֶת)	בְּדֶרֶךְ אַחֵר
יֵשׁ פְּנָאִי	רְצִיתִי
לְאִמָּא	לְהִשְׁמִיעַ סְפוּרֵי
מָסָךְ	בְּאֲזוּנָהּ
בֵּין קוֹלוֹת תְּמוּלָּהּ	שֶׁל אִמָּא
לְבִין אֲזוֹן הַפְּרוּיָהּ	בְּקִשְׁתִּי
לְשֹׂאוֹן קְבוּצָה וּמִפְעָלֶיהָ	לְשִׁמְעַ עוֹד וְעוֹד
הִיא מִסְפָּרַת	מִמְנָה
עַל בֶּן-צְרוּיָהּ	אִף אָמִי
וְעַל סִגְלוֹת הַקֶּמֶעַ	שְׁהִיְתָה
וְאֲנִי	כָּל קִיץ
מְנִיד רֹאשִׁי	עָמִי
כְּשׁוֹמֵעַ	(מַעֲבֵר לְאוֹתוֹ הַחִיץ)
קִיץ אֶחָד	הִיְתָה –
	וְאֵינֶנָּה.

א. תאר את דמותה של האם בשיר. בתשובתך הדגם והסבר אחד מאמצעי העיצוב התורמים לתיאור

דמותה. (8 נקודות)

ב. תאר כיצד אחד מאמצעי העיצוב בשיר "נוסח" מעצב את דמות האב (7 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך